

Justitieombudsmannen
Lilian Wiklund**Inspektion av Socialkontor ekonomi vid Individ- och familjenämnden i
Västerås kommun den 21 oktober 2015**

Närvarande från Riksdagens ombudsmän: Byråchefen Carl-Gustaf Tryblom, områdesansvariga föredraganden Beatrice Blylod (protokollförare) och notarien Emma Johansson.

Onsdagen den 21 oktober 2015

Vid inspektionen granskades ett 30-tal akter i ärenden där den sökande har överklagat ett beslut om ekonomiskt bistånd och som helt eller delvis har ändrats av förvaltningsrätten under tiden mellan den 25 augusti 2013 och den 25 augusti 2015.

Inspektionen avslutades med ett möte. Från förvaltningens sida deltog konsulenterna AA, BB och CC.

Beatrice Blylod redogjorde kortfattat för JO:s verksamhet och förklarade att inspektionen ingår i en undersökning av vissa handläggningsfrågor i ärenden om ekonomiskt bistånd som JO genomför under hösten 2015. Granskningen är inriktad på handläggningen i samband med att den enskilde överklagar ett beslut om ekonomiskt bistånd (se JO:s dnr 4975-2015 och 4976-2015). Hon förklarade också att det enbart är JO Lilian Wiklund som kan göra uttalanden i olika frågor med anledning av vad som har noterats under inspektionen. Den information som lämnas vid mötet får därför inte uppfattas som någon kritik från JO:s sida. Genomgången vid mötet ska således ses endast som en upplysning om vilken information som ska vidarebefordras till Lilian Wiklund.

lakttagelser under inspektionen**Allmänt**

Handlingarna i de granskade akterna var sorterade i kronologisk ordning, vilket gjorde det relativt enkelt att följa handläggningen.

Vid förvaltningen finns en rutin som innebär att ett särskilt ärende, ett överklagandeärende, öppnas i och med att den enskildes överklagande ges in till myndigheten. I ärendet registreras de åtgärder som vidtas av förvaltningen till dess

att domstolens dom med anledning av överklagandet kommer in. Om domstolen förordnar om t.ex. vidare utredning eller att förvaltningen ska fatta ett beslut registreras handläggningsåtgärderna och de nya besluten i försörjningsstödsärendet. Genom att förvaltningen skapar ett nytt ärende för varje överklagande var det enkelt att följa handläggningen i samband med den enskildes överklagande. Risken för att domstolens dom inte tas omhand på rätt sätt minskar därmed.

Överklaganden av beslut och omprövning

Det framgår av förvaltningslagen (1986:223), FL, att ett överklagande ska ges in till den myndighet som har meddelat beslutet. Myndighetens uppgift är att pröva om överklagandet har kommit in i rätt tid. Om så är fallet ska överklagandet, om myndigheten inte finner skäl att ompröva beslutet, lämna överklagandet och övriga handlingar i ärendet till den myndighet som ska pröva överklagandet (23-25 och 27 §§ FL). Det är inte en uppgift för den beslutande myndigheten att ta ställning till om ett överklagande innehåller brister eller vad eventuella brister ska leda till.

I de granskade ärendena har rättidsprövning skett och dokumenterats i de flesta fall. Två ärenden noterades där myndigheten hade bedömt att den enskildes överklagande hade kommit för sent. I det ena ärendet fattades ett formellt beslut om avvisning av överklagandet. I det andra, där den sökande hade överklagat två olika beslut, bedömde myndigheten att det ena överklagandet hade kommit in för sent. En notering gjordes om att det överklagande som hade kommit in för sent inte skulle "utredas". Däremot kom det inte fram att något formellt beslut om att avvisa överklagandet hade fattats.

Vid granskningen noterades att myndigheten i ett par ärenden kontaktade den enskilde för att få klarhet i vad som hade överklagats.

Myndigheten har regelmässigt tagit ställning till och dokumenterat om det har funnits skäl att ompröva det överklagade beslutet. I något fall har myndighetens ställningstagande till om det funnits skäl att ompröva beslutet fördröjt överlämnandet av överklagandet till förvaltningsrätten.

Överlämnande till förvaltningsrätten

Det anges inte i FL inom vilken tid beslutsmyndigheten ska överlämna ett överklagande till den högre instansen. Det ligger i sakens natur att överlämnandet måste ske utan dröjsmål. JO har vid flera tillfällen uttalat att överlämnandet i normalfallet bör ske inom en vecka.

I majoriteten av de granskade ärendena har socialnämnden skyndsamt lämnat överklagandet till förvaltningsrätten. Endast i ett fåtal av ärendena har det dröjt längre tid än en vecka.

Förvaltningen använder en särskild överlämnandeskrivelse som skickas till förvaltningsrätten. I några av ärendena framgick det inte på skrivelsen vilket beslut som överklagandet avsåg. Vidare framgick det sällan när skrivelsen färdigställdes.

Vid granskningen noterades två ärenden där förvaltningen inte hade skickat alla handlingar i ärendet till förvaltningsrätten. Förvaltningsrätten begärde då in handlingarna.

Nytt beslut när ärendet är föremål för domstolens prövning

Enligt allmänna förvaltningsrättsliga principer gäller som huvudregel att om ett ärende genom ett överklagande har anhängiggjorts hos en domstol får beslutsmyndigheten inte samtidigt ta upp saken till prövning på nytt (se t.ex. RÅ 1983 2:65).

I ett ärende som rörde bistånd till hyreskostnad överklagade den enskilde nämndens beslut. I yttrandet till förvaltningsrätten uppgav nämnden att det inte fanns skäl att ompröva beslutet men att en viss del av hyreskostnaden kunde godtas som skälig. Sedan överklagandet hade överlämnats till domstolen beslutade nämnden att ompröva sitt beslut och beviljade bistånd till en del av hyreskostnaden. Det framgick inte av dokumentationen att förvaltningen meddelade förvaltningsrätten om detta. Förvaltningsrätten avgjorde målet efter ca sex månader och biföll överklagandet på så sätt att rätten beviljade bistånd med det belopp som nämnden hade ansett vara skälig hyreskostnad. Eftersom nämnden redan hade betalat ut det belopp som förvaltningsrätten hade förordnat verkställdes inte domstolens dom.

Verkställighet efter förvaltningsrättens dom

Det finns en allmän skyldighet för myndigheter att följa domstolarnas domar och beslut. Om förvaltningsrätten helt eller delvis upphäver ett beslut om ekonomiskt bistånd och återförvisar ärendet till nämnden för ny prövning innebär det att den enskildes ansökan kvarstår obesvarad i den upphävda delen. Nämnden ska i ett sådant fall utan dröjsmål fatta ett nytt beslut enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) utifrån domstolens anvisningar. Om det nya beslutet innebär att den enskildes ansökan inte bifalls fullt ut har han eller hon rätt att överklaga beslutet på nytt. Om nämnden inte fattar något nytt beslut har den enskilde alltså ingen möjlighet att få sin sak prövad av domstol.

Om domstolen bifaller den enskildes överklagande ska nämnden endast verkställa domstolens dom. I dessa fall ska nämnden inte göra någon ny prövning i sak. I de granskade ärendena hade förvaltningen verkställt domstolens dom skyndsamt.

Förvaltningen vidtog som regel skyndsamt åtgärder i de fall där domstolen hade upphävt nämndens beslut och återförvisat ärendet till nämnden för ny prövning. Några undantag noterades dock. I ett ärende hade nämnden avslagit en ansökan om bistånd på grund att den sökande bedömdes vara gift och makar är försörjningsskyldiga gentemot varandra. Förvaltningsrätten upphävde beslutet och återförvisade ärendet till nämnden för ny prövning. Först drygt tre månader efter domstolens beslut vidtog förvaltningen den första utredningsåtgärden.

I ett annat ärende som handlade om bistånd till hyra och uppehälle dröjde det sex månader från att det att förvaltningsrätten hade meddelat dom till dess att förvaltningen vidtog någon åtgärd.

Vidare noterades ett ärende där nämnden hade avslagit ansökan om bistånd till möbler. Förvaltningsrätten upphävde beslutet och återförvisade målet för fortsatt utredning och nytt beslut. Förvaltningen begärde att den sökande skulle komma in med ytterligare uppgifter. När den sökande inte kommit in med de handlingar som begärts, avslutades ärendet utan åtgärd. Något nytt beslut om att avslå ansökan fattades inte.

Ett av de ärenden som granskades gällde bistånd till tandvårdskostnad. Förvaltningsrätten upphävde nämndens beslut och återförvisade ärendet för ny prövning i maj 2014. I domskälen angavs att kommunens riktlinjer avseende bistånd till tandvård inte hade stöd i lag. Riktlinjerna innebar att bistånd till omfattande tandvårdskostnader endast skulle ges om den sökande hade varit i behov av försörjningsstöd i mer än ett års tid. Förvaltningsrätten ansåg att frågan skulle utredas och prövas av nämnden på nytt. Förvaltningen skickade ett brev till den sökande den 21 maj 2014 och bad henne att komma in med ytterligare underlag till sin ansökan. I brevet angavs inte inom vilken tid den sökande skulle komma in med handlingarna. Den 24 juni 2014 hade några handlingar inte skickats in och nämnden avslog ansökan med motiveringen att den sökande inte hade medverkat till utredningen. Den sökande kom sedan in med kompletterande handlingar och begärde omprövning av beslutet. Nämnden avslog hennes begäran den 15 juli 2014 och den sökande överklagade beslutet en dryg vecka senare. Det finns ingen notering om att förvaltningen överlämnade överklagandet till förvaltningsrätten. Förvaltningen tog istället kontakt med den sökande och diskuterade hennes ansökan. Efter viss diskussion beslutade nämnden den 27 augusti 2014 att ompröva beslutet och beviljade det sökta biståndet.

När förvaltningsrätten hade upphävt nämndens beslut och återförvisat saken till nämnden för förnyad prövning förekom det att nämnden vid sin nya prövning kom fram till att en del av den enskildes ansökan om bistånd skulle bifallas men avslås i en annan del. I ett sådant fall hade nämnden fattat två separata beslut, dels ett beslut om att avslå ansökan om bistånd till hyra och dels ett beslut om att bifalla ansökan om bistånd till uppehälle. Det framgick inte av besluten att de hade samband med varandra. I ett annat fall hade nämnden återförvisat ett ärende som gällde bistånd till hyra. Nämnden kom fram till att ansökan om bistånd för första hälften av månaden skulle avslås men bifallas för den senare delen av månaden. Även i det fallet fattades två separata beslut, ett beslut om avslag och ett beslut om bifall. Det fanns i besluten inte någon hänvisning till det andra beslutet.

Vid protokollet

Beatrice Blylod
föredragande

Protokollet uppvisat

Carl-Gustaf Tryblom

Jag har tagit del av protokollet. Inspektionen ingår som en del av en pågående undersökning av handläggningen av biståndsärenden. De samlade iakttagelserna och mina uttalanden kommer att redovisas i två separata ärenden med dnr 4975-2015 och 4976-2015. Jag gör därför inte här något särskilt uttalande med anledning av iakttagelserna vid inspektionen.

Ärendet avslutas.

En kopia av protokollet tillförs ärendena med dnr 4975-2015 och 4976-2015.

2015-11-05

Lilian Wiklund